

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

תוכן

- א. חטאת שעברה שנתה לרעיה אזלא ... כאילו היא עומדת בבית הקברות ורועה.....1
- ב. אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליך הנאה לים המלח.....2
- ג. בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתודה וכך היה אומר ... לפני ה' תטהרו.....3
- ד. והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו ... היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם4
- ה. מסרו למי שהיה מוליכו הכל כשרין להוליכו אלא שעשו הכהנים גדולים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו ... וכבש עשו לו4
- ו. שיהא מזומן ... ואפילו בשבת ... ואפילו בטומאה ... לומר שאם היה חולה מרכיבו על כתפו ... לומר שאם נטמא משלחו נכנס טמא לעזרה ומשלחו.....5
- ז. חלה משלחו ישלחנו ביד אחר דחפו ולא מת ירד אחריו וימיתנו.....6

דף סו.

הלכתא למשיחא

א. חטאת שעברה שנתה לרעיה אזלא ... כאילו היא עומדת בבית הקברות ורועה

המפריש חטאתו¹ ועברה שנתה, תרעה² עד שיפול בה מום ותמכר, ויביא בדמיה אחרת וי"א³ שהולכת לקיץ המזבחה והעיקר כדעה ראשונה.

¹ רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק ד הלכה ז

² ועיין תוס' פסחים דף צו. "רואין אותה כאילו היא בבית הקברות – נקט הכי משום דדחיית בית הקברות לאו דחיה היא וכמו כן עברה שנתה לא השיב דחוי כמו מתו או נתכפרו בעליה".

³ רש"י פסחים צו. ד"ה כאילו ועיי"ש בתוד"ה ורועה שחלקו וכן הוא ברמב"ם הכא.

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי מסכת יומא

הלכה למעשה

**ב. אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה ואם
הקדיש והעריך והחרים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים
ירקבו מעות וכלי מתכות יוליד הנאה לים המלח**

אין מקדישין⁴ ולא מעריכין ולא מחרימין בזמן הזה, שאין שם מקדש
בהטאינו כדי לחזק את בדיקו, ואם הקדיש במפורש למקדש או שאמר לנו
שכך היתה כוונתו⁵, או העריך או החרים לשמים, אם היתה בהמה ההקדש
חל⁶, ונועל דלת בפניה עד שתמות מאליה, ואם היו פירות או כסות או כלים
מניחין אותן עד שירקבו, ואם היו מעות או כלי מתכות ישליכן לים המלח
או לים הגדול כדי לאבדן אם אינו רוצה לפדותן.

אולם מותר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה⁷, ואפילו בפרוטה ומשליך אותה לים המלח, או
לים הגדול, וחכמים דנו שיפדה בארבעה זוזים או קרוב לזה כדי לפרסם הדבר, אבל בזמן המקדש
לא יפדה לכתחלה אלא בשויו. וי"א⁸ שאין לפדות מטלטלים בזמן הזה אלא ישאל על נדרו,
והעיקר כדעה ראשונה ויכול לפדות במטבע קטנה⁹.

ואם החרים כלים או פירות בסתם הרי הם לכהנים ויתנם לכהנים שבאותו מקום¹⁰.

⁴ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ח הלכה ה, י

⁵ עיין ערוך השלהן יו"ד רנח ה

⁶ ואף אם הקדיש במעות שחשב שמותר לבקדיש בזמן הזה ההקדש חל שהרי רצה להקדיש את הכבש,
והקדישו אלא שהטעות היא בנסיבות הנורמות להקדש, שהוא חשב שבזמן הזה מותר להקדיש, ונתברר לו
שאסור להקדיש, אם כן מאחר ואין טעות בגוף ההקדש, אין זה נחשב להקדש מעות, וההקדש חל. ובעין זה
בחשוקי חמד יומא כמ:

⁷ אולם דעת התוס' שרק בקרקעות פודים עיין לח"מ שם ה"ח, ועיין ש"ך יו"ד רנח ס"ק ג הביא דעת האו"ז
המובא בשו"ת רא"ם בס"י נג שאין לו תקנה והביא באחרונה דהרי הרמב"ם שיש תקנה בפדיון

⁸ ומ"מ כ' במהרש"ל ביש"ש ב"ק פ"ה ס"י ל"ה, דמאן דבעי שלא יצאו דבריו לבטלה [ר"ל דאינו רוצה לישאל
על נדרו סתם דא"כ למפרע לא הקדיש] יכול לפדות ולהשליך הפדיון לים המלח, ואח"כ יתיר לו ע"י תנאי אם
כך הדין שאין לו פדיון (כדעת ר"ת וכעמי") ויש לו פתח בפרט בזה שאין לו פדיון ונאסר לכל העולם, וא"כ
ממילא אם הדין שיש לו פדיון (כדעת הרי"ף ורמב"ם) נמצא שנתקיים נדרו ולא הוחל דבריו כלל יעשה עוד.

שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן קמג

⁹ ערוה"ש שם סעי' ה

¹⁰ לח"מ שם

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

אם הקדיש סתם בזמן הזה ואפילו אמר לשמים¹¹, תולים אנו שכוונתו לצדקה לעניים¹². או לבית כנסת ואין קדושה במה שהקדיש, וחייב לקיים גדרו. אולם לכתחילה אל יאמר כסף זה או חפץ זה הקדש אלא יאמר לצדקה.

הלכתא למשיחא

ג. בא לו אצל שער המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתודה
ונך היה אומר ... לפני ה' תטהרו

לאחר שסיים הזיות דם הפר והשעיר בהיכל ושפיכת שייריהם ליסוד המזבה, בא לשער המזרחי אצל שער המשתלח¹³ וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה על ישראל ובכללם הכהנים¹⁴, וכך הוא אומר אָנָּא הַשֵּׁם. הָטָאוּ. עָוֹן. פָּשְׁעוּ לְפָנַי עֲמָךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָנָּא בְּשֵׁם. כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים. שְׁחַטָּאוּ וְשָׁעֲוּ וְשָׁפְּשְׁעוּ לְפָנַי עֲמָךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כִּפְתוּב בְּתוֹרַת מִשָּׁה עֲבָדְךָ מִפִּי כְבוֹדְךָ. כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהַר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לְפָנַי יְדוֹד תְּטַהְרוּ.

¹¹ פ"ת שם ס"ק ג שכן איתא בתשובת הרשב"ש סי' שס"א שכתב בשם אביו הרשב"ץ ז"ל. אך בברכי יוסף שם הסתפק שם בדבר. ולכאורה אם אמר לשמים בלשון ערך הוי ודאי לבדק הבית דהא בהכי איירי ברמב"ם דהא באמר סתם הוי לכהנים כדלעיל וצ"ע

¹² שו"ת הרשב"א החדשות (מכתב יד) סימן קלב, רמ"א יו"ד רנח א, ט"ז יו"ד רכא לב משו"ת הרא"ש יג, ועיין שו"ת רבי אליהו מזרחי (הרא"ם) סימן נג שדייק שהביא כן מהרב ין מגש בפרק בית כור ומהמרדכי בפרקא קמא דעבודה זרה משם רבינו ברוך דהשתא לא דייקי אינשי בלישני ודעת המקדישין לצדקה וכתב "אבל הרמב"ם והסמ"ג ז"ל הביאו הברייתא דאין מקדישין ולא מעריכין בצורתה ולא פירשו בה כלום ונראה שהם סוברים שאף על פי שלא פירשו הנודרים לומר שאין רצונם לזכות לאחרים רק שיהיה הקדש גמור אלא שאמרו סתם הרי זה הקדש הם נחשבים להקדש גמור ... וכן כתוב בספר התרומות אין מקדישין וכו' על כן לא יאמר אדם בזמן הזה אני נותן זה להקדש אלא אני נותן זה לצדקה וכן כתוב באור זרוע הגדול אסור לאדם לומר הריני מניח ספר זה להקדש או ממון זה להקדש לפי שאוסרו על כל העולם כלו אלא כך הוא מתנדב אני כך וכך לצדקה או לצרכי צבור עד כאן לשונו ... ודבר תימא הוא שהרי מעשים בכל יום בכל תפוצות הגולה שמקדישין בזמן הזה בסתם כסות וכלים ופירות ונותנים אותם לעניים ואין מניחים אותם שירקבו ומקדישים סתם כמה וכמה מעות ונותנים אותם כלם לעניים ואינם משליכים אותם לים המלח".

¹³ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ד הלכה ב

¹⁴ כמבואר בגמ' "אטו כהנים לאו בכלל עמך ישראל נינהו" ועיין להרדב"ז ז"ל ח"א סי' ל"ד שכתב דבשעיר המשתלח לא היתה כפרתו של כהן גדול תלויה בו ולא כפרת אחיו הכהנים אלא כפרת ישראל בלבד והיה כולל עצמו עם אחיו הכהנים וכו' עיין שם וכבר רבנן בתראי קראו ערער על דברי הרדב"ז ז"ל הללו דהא קי"ל כרבי יהודה דכהנים נמי מתכפרים בשעיר ועיין להרב עבודת ישראל ז"ל דף קפ"ט ולמחן חיד"א בס' פתח עינים בחי' ליומא דף ס"ו. ועיין למוה"ר יהודה עייאש ז"ל שדקדק מדברי המשורר שכתב בוידוי זה להתודות עליו אשמת קהילה דאתי דלא כר"י וס"ל שאין מתכפרים בו אלא ישראל בלבד עיין שם וכ"כ בעל ס' חמדת ימים ז"ל. ימי שלמה.

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרף היומי

מסכת יומא

וכבר התבאר לעיל דף לט: שנחלקו הראשונים בנוסח הוידוי דעת הרמב"ם ור"ח¹⁵ וכן הוא הנוסח בתוספתא "אנא השם וכו' ואנא השם כפר נא" ודעת הטור ור"י¹⁶ כדאיתא בירושלמי "א"ר חגי בראשונה היה אומר אנא השם ובשנייה אנא בשם¹⁷ שכשמבקש רחמים על הכפרה¹⁸ יש לומר אנא בשם כלומר שהקב"ה יושיע ע"י שם העצם שהוא רחמים גמורים בלי תערובות דין כלל. וכן מנהג ישראל.

עוד נחלקו שרב האי גאון כתב "שהיה אומר שם של מ"ב אותיות ועדיין מצוי הוא בישיבה בקבלה וידוע הוא לחכמים וכן כשהיה אומר לפני ה' תטהרו היה אומר שם המפורש". ודעת רמב"ם והרא"ש שהיה אומר השם ככתבו¹⁹ והוא שם של יו"ד ה"א וכו' אלא שמזכירו ככתיבתו והוא שם הנקרא שם מפורש והוא מקור לכל השמות וכולם נאצלים ממנו.

בראשונה היה מגביה את קולו בשם, כיון שרבו פרוצין חזרו לאומרו בקול נמוך ומבליעו בנעימות עד שלא יכירו בו אפילו חביריו הכהנים.

ד. והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו ... היו כורעים ומשתחיים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם ...

כבר התבאר לעיל דף לה: שכל הכהנים²⁰ והעם העומדים בעזרה כשהם שומעים את השם המפורש, יוצא מפי כהן גדול בקדושה ובטהרה, היו כורעים ומשתחיים ונופלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו.

ה. מסרו למי שהיה מוליכו הכל כשרין להוליכו אלא שעשו הכהנים גדולים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו ... ונבש עשו לו

¹⁵ שכתב "לא משנחנין ברבי הני לגבי מתני' ובסדר של ר' שלמה הכבלי כתב בשניהם השם"

¹⁶ וכאבי עזרי ומהרי"ל ומהר"ם מוכאים שם בטור ובנו"כ

¹⁷ בסדר אתה כוננתה כתב בראשונה אנא השם ובשנייה אנא בשם וכ"כ אבי העזרי כיון שפיי רבי הני דבראשונה היה אומר אנא השם ובשנייה אנא בשם הכי עבדינן דאמוראי בקיאי בגירסא מפי מינן וסבורני דבראשונה היה אומר כ"ג אנא השם ובשנייה אנא בשם

¹⁸ מ"ז אורה חיים סימן תרכא ס"ק ב, ושולחן ערוך הרב שם סעיף יא – יב

¹⁹ וכן הוא בפ"י המשניות יומא שם ובר"ב שם

²⁰ רמב"ם שם הלכה ז

הַלְכַתָּא לְמַעֲשֵׂה וּלְמַשִּׁיחָא בְדַף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

ואחר כך²¹ משלח את השעיר החי ביד איש המוכן מאתמול²² להוליכו למדבר, והכל כשרים להוליכו אלא שעשו כהנים גדולים²³ קבע²⁴ ולא היו מניחים את ישראל להוליכו²⁵.

והיו עושים לו כבש²⁶ שהיה הולך עליו לחוץ לעזרה, מפני קלי ראש שבעם שהיו תולשין בשערן לומר מול וצא.

דף סו:

**ו. שיהא מזומן ... ואפילו בשבת ... ואפילו בטומאה ...
לומר שאם היה חולץ מרכיבו על כתפו ... לומר שאם
נטמא משלחו נכנס טמא לעזרה ומשלחו**

מאתמול ערב יום הכפורים הזמינו מי שמוליכו לעזאזל. ועתה בא לעזרה ומוסרו לו²⁷, חלה²⁸ השעיר ואין יכול להלך²⁹, אך יכול הוא לעמוד, מרכיבו

²¹ רמב"ם שם פרק ג הלכה ז

²² ברמב"ם לא כתב מאתמול ואפשר שדעתו שהיה רק מוכן לכך וכמש"כ רשב"ם (ויקרא מז פסוק כא) "איש הבקי בדרכים ובמדברות ורגילין בכל עת ששולחין אותו" או כמש"כ בהעמק דבר "פי' הפרחון שהוא מלשון הכתוב בס' ישעיה נ' לעות את יעף דבר, היינו חכם לב ויודע איך לעשות דבר בעתו". אך בתרגום יונתן שם ג'יד גבר די מזמן מן אשתקד ג'יד גבר די מזמן מן אשתקד וכן הוא ברש"י שם וברא"ש סדר העבודה
²³ אך בר' עובדיה מברטנורא מסכת יומא פרק ו משנה ג כתב "אלא שעשו הכהנים קבע - להיות משלחין אותו ולא היו ב"ד של כהנים מניחין את ישראל להוליכו"

²⁴ בהיותי בעיר ואם בישראל אזמיר יע"א שאלתי את פי הרב הגדול ר' אברהם יצחקי בעל שו"ת זרע אברהם זצוק"ל דאיכא בחזקוני פרשת אחרי מות שיש במדרש שאותו שהיה מוליך השעיר לעזאזל לא היה משלים שנתו וכיון שכן איך היו הכהנים מכינים עצמם למיתה ולא עוד אלא שלא היו מניחים את ישראל להוליכו והשיב לי שהם היו מכוונים לשם שמים ולא היו חוששים לדבר אחר. מעשה רקח ועיין תוספות חדשים על המשנה שם שאדרבא לכן לא היו מניחים "דהכהנים עושין זאת הקבע בעל כרחם כדי שלא ירננו העם כיון דגם שהיטה כשירה בזה בכל קרבנות ואעפ"כ נהגו הכהנים סלסול בעצמם שלא הניחו לזר לשחוט כדאי בתוספ' א"כ יאמרו שלא חשבו זאת העבודה בעיניהם כיון דעיקר שעיר זה עבור ישראל הוא גם שמת האיש ההוא לכך לא הניחו לישראל להוליכו. כיון דבלאו הכי איש ההוא אינש פגום הוי כדאיתא". ועיין שושנים לדוד שם "הטעם משום דבידוי לא היה אומר אלא עמך בית ישראל וכדי שלא יטעו לומר שהכהנים לא היו מתכפרין בו היו רוצים שיתעסקו בו הכהנים, ואף על גב דאיתא במתני' שהמשלח היה מת באותה שנה לא היו חוששים לזה להורות הדבר האמור"

²⁵ אף דרבי יוסי משמע דפליג על זה וסבירא ליה דגם ישראל הוליכו פסק כתנא אבל הרא"ש משמע שפוסק כרבי יוסי דלא הזכיר שהיה משלח על ידי כהן. הר המוריה שם

²⁶ רא"ש שם, וצ"ע אמאי לא הזכירו הרמב"ם

²⁷ לשון הרא"ש שם

²⁸ רמב"ם שם פרק ה הלכה ימ, כא

²⁹ אבל ביכול להלך ע"י הדחק לא ניתן יום הכפורים לדחות. מרכה"מ שם

הלכתא למעשה ולמשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

על כתפו ואפילו בשבת³⁰. אך אם אינו יכול לעמוד הרי הוא בעל מום ונפסל³¹.

נטמא המשלח הרי זה נכנס למקדש בטומאה³² ונוטלו ויוצא, שנאמר ביד איש עתי המדברה, ביד זה שהוכן אפילו נטמא.

ז. חלה משלחו ישלחנו ביד אחר דחפו ולא מת ירד אחריו וימיתנו

חלה המשלח הרי זה משלחו³³ ביד אחר³⁴. דחפו ונפל השעיר ולא מת, ירד אחריו וימיתנו בכל דבר שממיתו, ואפילו בשבת³⁵.

³⁰ קצת צ"ע דבגמ' ילפינן מקרא ועיין רש"י שם ד"ה למאי הלכתא דאתי לדחות איסור דאורייתא בשבת ומאי איסור דאורייתא איכא הא לא יצא דרך שער מורכחי על כבש שעשו לו כדלעיל ויצא בדרך לעזאזל ואינו אלא כרמלית וא"כ אינו אלא איסור דרבנן של הוצאה וטלטול בכרמלית אלא אי ימא דהדרך לעזאזל היתה מקום הילוך ששים רבוא. וצ"ע ואפשר דלהכי לא הביא הרמב"ם הדרשה על דין זה אלא רק על דין שדוחה הטומאה.

³¹ כדי שלא יקשה מש"כ לעיל הי"ז דמומין פוסלין בשעיר המשתלח ועיין פ"ז מהל' ביאת המקדש הי"ב דזקן חולה ומזוהם הם ממנין החמשים מומין הפוסלין באדם ובבהמה מומין העוברים דמיתה אינם קרבים ושיעור חולה לענין מום כל שרועד מחמת חליו הוא פחות ממדרגת שאינו יכול להלך כלל, לכן נראה דנתכוון רבנו במ"ש ואיננו יכול להלך דלאו בחולה ממש איירי שרועד מחמת חליו ואיננו יכול לעמוד בלא רעדה, דהוה מום אלא שאיננו יכול להלך ויכול לעמוד. מרכה"מ שם

³² ואע"ג שלהלן מבואר שחלה משלח משלחו ביד אחר, וא"כ כיון שאפשר ביד אחר אמאי דחי טומאה, צ"ל דהכי ילפינן מקרא שחייב להיות מזומן ודחי טומאה ועיין חסד לאברהם על הרמב"ם שם

³³ ושלוחו כמותו, ויראה לי דהוא בעצמו צריך לעשות האחר לשליח, אמנם אם מת המשלח הכה"ג משלחו ביד אחר דאין הראשון לעיכובה דזה לא נעשה בבגדי לבן בפנים. ערוך השולחן העתיד הלכות עבודת יום הכיפורים סימן קסד סעיף ז אך בשפת אמת כאן, נסתפק אם המשלח יכול לעשות שליח או שכהן גדול יעשה שליח שני.

³⁴ רמב"ם שם הלכה כ, כב

³⁵ עיין בן ידיד שהביא "הרב מים חיים ז"ל כתב משמע ודאי דאפילו בשבת וכדלעיל אלא דבגמ' דף ס"ו ע"ב חדא מנייהו נקט ומיהו לפי מאי דאמרינן בירושלמי דהא דתנן לא היה מניע לחצי ההר עד שנעשה איברים איברים דבימי שמעון הצדיק נשנית משנה זו הו"ל למנקט בש"ס הך דינא דשכיחא טפי מחולה אלו דבריו. ולא ירדתי לעומקו דדוקא לענין הוצאה דליכא ביה"כ כמ"ש שם הוצרך לומר דחולה מרכיבו על כתפו אפילו בשבת ברם בענין מיתה דיוה"כ שוה לשבת מהו החידוש לומר ואפילו בשבת כאילו יוה"כ גריע בענין זה והא ליתא דאין בין שבת ליורה"כ לענין מלאכה כלום, ומה שייך לומר ואפילו בשבת וברור וק"ל". אולם יש לחלק דמה שהיה דוחה אינו ממש בידים שהרי ממילא נעשה אברים אברים אך מה שיורד וממיתו הוי בידים ממש. אולם אי הכי מנ"ל שיורד וממיתו בידים הרי לא ילפי' רק מעתי שיהיה מזומן אפילו בשבת אך מהיכי תיתי שממיתו בידים אלא ע"כ ל" דחשיב בידים כיון שכבר מעת דהיתו מתחילה מיתתו.